

POSTANOWIENIE

12 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Widło

na posiedzeniu niejawnym 12 stycznia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa M.K. i A.M.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 14 czerwca 2022 r., VI ACa 435/21,

1. przekazuje skargę kasacyjną w sprawie sygn. akt I CSK 265/23 do rozpoznania Sądowi Najwyższemu w składzie spełniającym kryteria sądu (w rozumieniu art. 267 TFUE oraz art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w zw. z art. 47 Karty Praw Podstawowych) wynikających z wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21 grudnia 2023 r., C-718, oraz „sądu ustanowionego ustawą” (art. 6 ust. 1 EKPC) wynikających z wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 23 listopada 2023 r., Wałęsa przeciwko Polsce, skarga nr 50849/21 oraz z 8 listopada 2021 r., Dolińska-Ficek, Ozimek, przeciwko Polsce, skargi nr 49868/19 i 57511/19);

2. w wykonaniu punktu pierwszego, akta sprawy przedstawia Prezesowi Sądu Najwyższego kierującemu pracą Izby Cywilnej, celem dokonania ponownego przydziału sprawy w drodze losowania składowi Sądu Najwyższego który spełnia kryteria określone w punkcie pierwszym (art. 44¹ § 1 k.p.c.).

(A.G.)

UZASADNIENIE

1. Sąd Najwyższy z urzędu, w każdym stanie sprawy ma obowiązek badać, czy jest należycie obsadzony i spełnia standardy określone w przepisach z pkt. 1 postanowienia. W sprawie, skład sądu, badając z urzędu należyta jego obsadę dostrzegł potrzebę zweryfikowania, spełnienia standardów, o których mowa w punkcie pierwszym postanowienia a wynikających z powołanych wyroków TSUE i ETPCz. i wskazanych tam przepisów. W wyniku tego badania Sąd uznał, że zaistniało ryzyko naruszenia wskazanych w pkt. 1 przepisów i wynikających z nich standardów, w składzie wyznaczonym do rozpoznania niniejszej sprawy. Wobec obowiązku wynikającego z członkostwa RP w Unii Europejskiej i konieczności zapewnienia stronom postępowania w sprawie niniejszej prawa do sądu w rozumieniu art. 267 TFUE oraz art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, i art. 47 Karty Praw Podstawowych, a także art. 6 ust. 1 EKPC orzeczono jak w punkcie pierwszym i drugim niniejszego postanowienia z następujących motywów określonych poniżej.
2. Jeżeli chodzi o zapewnienie standardu z art. 6 ust. 1 EKPC („sądu ustanowionego ustawą”) Europejski Trybunał Praw Człowieka wskazał w §§ 281–338 wyroku w sprawie Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce (skargi nr 49868/19 i 57511/19), że powoływanie członków zasiadających w składach orzekających Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych odbyło się z oczywistym naruszeniem podstawowych przepisów krajowych regulujących procedurę powoływania sędziów. Podobne zapastrywanie zawarł w wyroku pilotażowym z 23 listopada 2023 r., Wałęsa przeciwko Polsce, skarga nr 50849/21.
3. Ocena dokonana przez Europejski Trybunał Praw Człowieka odnosi się bez różnicy do wszystkich sędziów powołanych do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego, którzy zostali do niej powołani w analogicznych okolicznościach, a w szczególności na podstawie uchwały nr

331/2018 Krajowej Rady Sądownictwa (wyrok TSUE z 21 grudnia 2023 r., C-718, pkt 53).

4. Z wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wielka izba) z 21 grudnia 2023 r., C-718 wynika, że rozpatrywane łącznie wszystkie elementy zarówno systemowe, jak i dotyczące konkretnych okoliczności faktycznych, o których mowa w pkt 47–57 tego wyroku oraz pkt 62–76 tego wyroku, które charakteryzowały powołanie do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych sędziów tworzących organ odsyłający w niniejszej sprawie, skutkują tym, że ten organ nie ma statusu niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 akapit drugi Karty Praw Podstawowych. Całokształt owych elementów może bowiem budzić w przekonaniu jednostek uzasadnione wątpliwości co do niepodatności zainteresowanych i składu orzekającego, w którym zasiadają, na czynniki zewnętrzne, w szczególności bezpośrednie lub pośrednie wpływy krajowej władzy ustawodawczej i wykonawczej, oraz co do ich neutralności względem ścierających się przed nimi interesów. Tego rodzaju elementy mogą prowadzić do braku widocznych oznak niezawisłości lub bezstronności tych sędziów i tego organu, co mogłoby podważyć zaufanie, jakie sądownictwo powinno budzić w tych jednostkach w społeczeństwie demokratycznym i w państwie prawnym.
5. Konsekwencją powyższego jest naruszenie systemowe prawa do sądu obywatela określonego w wyżej powołanych przepisach, skutkujących między innymi tym, iż uznano że skład orzekający Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, który zwrócił się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w tamtej sprawie, nie stanowi „sądu” w rozumieniu art. 267 TFUE i art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 akapit drugi karty praw podstawowych, w związku z czym wniosek uznano za niedopuszczalny i nie udzielono odpowiedzi na pytanie prejudycjalne.
6. Dodatkowo należy zauważyć, że w związku z wydaniem wskazanych w pkt. 1 postanowienia wyroków TSUE i ETPCz, obalono domniemane działania Sądu ustanowionego ustawą w rozumieniu przepisów z pkt. 1 niniejszego

postanowienia w odniesieniu do sądu ukształtowanego w okolicznościach wymienionych w tych wyrokach.

7. Należy zauważyć, że Sąd w składzie niniejszym został powołany w okolicznościach określonym w punkcie 2-4 uzasadnienia niniejszego postanowienia na podstawie uchwały KRS nr 331/2018. Okoliczności powołane w powyższych orzeczeniach co do zasady, wyjąwszy niektóre okoliczności, odnoszą się do składu sądu w niniejszej sprawie.
8. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, zasada skutecznej ochrony sądowej jest zasadą ogólną prawa Unii, wynikającą ze wspólnych tradycji konstytucyjnych państw członkowskich, chronioną na mocy art. 6 i 13 EKPC, potwierdzoną również w art. 47 Karty Praw Podstawowych. Zgodnie z zasadą lojalnej współpracy, sądy krajowe mają obowiązek zapewnić ochronę sądową uprawnień podmiotów prawa wynikających z prawa Unii [wyrok TSUE z 13 marca 2007 r., C-432/05, Unibet (London) Ltd i Unibet (International) Ltd przeciwko Justitiekanslern, pkt 37-38].
Jak wyjaśnił Trybunał, art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, w zakresie, w jakim ustanawia wymóg rozpoznania sprawy, wymagającej wykładni lub stosowania prawa Unii, przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy ma skutek bezpośredni. W związku z tym zasada pierwszeństwa prawa Unii nakłada na sąd niespełniający takich kryteriów obowiązek odstąpienia od stosowania przepisów krajowych, na mocy których powierzono mu rozpoznanie sprawy, i w rezultacie uznania się za niewłaściwy do jej rozpoznania [tak w szczególności wyrok TSUE z 22 marca 2022 r., C-508/19, Prokurator Generalny (*Chambre disciplinaire de la Cour suprême - Nomination*), pkt 74, analogicznie wyrok TSUE z 2 marca 2021 r., C-824/18, A.B. i in. (*Nomination des juges à la Cour suprême - Recours*), pkt 146].
9. Powyższe oceny i stwierdzenia w ocenie sądu w składzie niniejszym nie stoją w sprzeczności ze standardami prawa do sądu określonymi w art. 45 Konstytucji RP. Przepis ten był wzorowany na art. 6 EKPC i nie stanowi przeszkody oraz nie zawiera sprzeczności, w możliwości stosowana wskazanych wzorców prawa UE.

Wzorce wynikające z Konstytucji RP i powołanych regulacji Prawa UE jak i EKPC uzupełniają się i są komplementarne, nie znajdują się w relacji wyłączenia. Pojęcie „sąd” w rozumieniu art. 19 ust. 1 TUE (także w rozumieniu art. 267 TFUE) ma charakter unijny (zasada autonomii prawa unijnego) i nie musi pokrywać się z pojęciem sądu według prawa Państwa Członkowskiego (por. też wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 października 2021 r. K 3/21, OTK-A 2022, poz. 65).

W świetle wykładni systemowej, ratyfikowana umowa międzynarodowa i dokonana na jej podstawie wykładnia norm, ma pierwszeństwo i może korygować lub uzupełniać regulacje wewnętrzne, w wypadku kolizji norm porządku hierarchicznego z aktami rangi ustawowej oraz aktami wykonawczymi, jak § 80 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2022 r. – Regulamin Sądu Najwyższego dotyczące przydzielania spraw, czy regulacjami rangi ustawowej dotyczącej sposobu kształtowania składu sądu (art. 91 ust. 1 i 2 Konstytucji RP).

10. Sąd Najwyższy na podstawie art. 44¹ k.p.c. ma kompetencje do przekazania sprawy w okolicznościach w nim określonych, innemu sądowi. Zgodnie z art. 44¹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy może przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu z sądem występującym, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności względ na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego. Tym bardziej może przekazać rozpoznanie sprawy do innego składu tego samego sądu ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości.
11. W doktrynie wyrażono pogląd, że Sąd Najwyższy może na podstawie tego przepisu działać z urzędu, znając okoliczności, które leżą u podstaw rozstrzygnięcia. Wniosek o przekazanie do innego sądu stanowi w istocie sygnalizację i wskazuje na potrzebę rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w tym przedmiocie. Wniosek ten nie jest warunkiem koniecznym do wydania przez Sąd Najwyższy postanowienia w przedmiocie wyznaczenia innego sądu równorzędnego. [tak E. Stefańska, Komentarz do art. 44¹ k.p.c., w M. Manowska (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz LEX/el. 2022, teza 11, tak też G. Kamieński, w: Marszałkowska-Krześ, Gil, Komentarz

KPC.2023, art. 44¹, Nb 2., SiP Legalis, odmiennie SN w postanowieniach z 5.11.2021 r., I CO 122/21; post. SN z 27.04.2023 r., III CO 195/23, które jednak w tamtych stanach faktycznych dotyczą wystąpień sądów powszechnych, natomiast nie odnoszą się do składów orzekających Sądu Najwyższego i wykonywania kompetencji z art. 44¹ k.p.c. w odniesieniu do składu Sądu Najwyższego].

12. W konkluzji, wniosek o wyznaczenie sądu właściwego, siłą rzeczy dotyczy wniosków innych sądów niż Sąd Najwyższy. Jeżeli Sąd Najwyższy może wyznaczyć inny sąd, tym bardziej może zobowiązać do wyznaczenia składu sądu spełniającego określone precyzyjne kryteria w ramach tego samego sądu. Wniosek o wyznaczenie innego składu spełniającego kryteria, o których mowa w pkt. 1 postanowienia, nie jest konieczny w przypadku rozstrzygania spraw przez Sąd Najwyższy.
13. Wreszcie końcowo należy zauważyć, że kwestią fundamentalną, są skutki orzeczeń zapadłych w składzie, który może naruszać standardy wynikające z orzeczeń powołanych w punkcie pierwszym postanowienia jak i zauważalna w orzecznictwie praktyka podważania lub uchylania orzeczeń w braku stosownego trybu. Należy poczynić uwagę ogólną, że za nieakceptowalne i powodujące pęknięcie systemu prawnego, należy uznać sytuacje, w której wydane orzeczenia z różnych przyczyn, będą traktowane jako nieistniejące, pozorne lub nie wywołujące skutków prawnych, ze względu na sposób ukształtowania sądu lub treść orzeczenia. Obywatel musi mieć zagwarantowaną pewność prawa. Wydane prawomocne orzeczenia i tytuły wykonawcze, jako indywidualne akty jurysdykcyjne prawomocne od których nie przysługuje zwyczajny czy nadzwyczajny środek zaskarżenia nie powinny być podważane i rodzić niepewność co do tego czy wywołuje skutki w obrocie prawnym. Dotychczasowe stanowisko Trybunału (stanowisko wąskie) nie wyłączało możliwości orzekania w sprawach, w których nie zachodzi potrzeba wykładni i stosowania prawa Unii, a więc w sprawach nie należących do dziedzin objętych prawem Unii w rozumieniu art. 19 ust. 1 TUE. Jednakże w świetle wyroku TSUE z 6 października 2021 r., C-487/19 w sprawach, które dotyczą niezawisłości sędziowskiej i statusu sądu, sądem unijnym jest ten który

może „potencjalnie zajmować się prawem unijnym” (stanowisko szerokie). Skutkiem takiej sytuacji jest to, że orzeczenia sądu wydane w kwestionowanym składzie sądu, mogą być „pomijane” lub uchylane, pomimo, że od orzeczeń Sądu Najwyższego nie służy stronie środek odwoławczy lub środek zaskarżenia. Ten kierunek stosowania prawa i mechanizm pomijania orzeczenia zastosowano w orzecznictwie (postanowienie SN z 10 stycznia 2024 r., I PUO 2/24). Zapobieżeniu wskazanemu „pęknięciu systemowemu sądownictwa” i mechanizmowi „pomijania orzeczeń” lub „uznania za niebyłe” lub „nieistniejące”, służy uznanie się za niewłaściwym (punkt 1 postanowienia) w takich okolicznościach i przekazanie sprawy sądowi spełniającemu standardy wynikające z wcześniej powołanych orzeczeń (punkt 2 postanowienia).

14. Wobec konieczności zagwarantowania stronom rozpoznania sprawy przez Sąd Najwyższy w składzie spełniającym kryteria sądu w rozumieniu art.267 TFUE oraz art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, i art. 47 Karty Praw Podstawowych wynikających z wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21 grudnia 2023 r., C-718, oraz „sądu ustanowionego ustawą” (art. 6 ust. 1 EKPC), zapewniając efektywność prawa UE i realizując dialog sądowy, orzeczono jak na wstępie na podstawie wskazanych wyżej przepisów oraz art. 44¹ k.p.c., interpretowanego w świetle art. 4 ust. 3 TUE i art. 19 ust. 1 TFUE oraz zasad efektywności prawa Unii Europejskiej (art. 91 ust. 2 Konstytucji RP).

(A.G.)

(r.g.)

